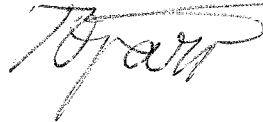

3771

Kauplusehoone Tartu mnt. 17, Tallinn
Arhitektuuriajalooline ekspertiis

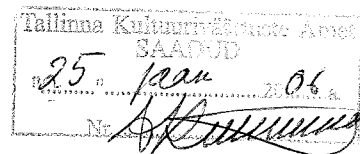
Tellija: Tallinna Kultuuriväärtuste Amet
Koostaja: Triin Ojari

Tallinn, 25. 01. 2006

Triin Ojari
Arhitektuuriajaloolane
Muinsuskaitse litsents nr. VS 237/2005-E
Tel. +372 50 59 120

N. 9.
3771.

Tallinna Kultuuriväärtuste Amet
HENRY KUNINGAS
muinsuskaitse osakonna peaspetsialist

1. Lühike ehitusajalooline ülevaade.

Hoone on projekteeritud aastail 1980-81 "Eesti Projektis", autoriteks arhitektid Peep Jänes ja Henno Sepmann, sisekujundaja Aulo Padar. Maja projekteeriti välisturistidele mõeldud valuutapoeks ning seetõttu oli (toonases ehitussüsteemis erandlikuna) ehitajaks Soome firma Keskus-SATO. "Turisti"-nimeline väike kaubamaja avati 1982. aastal. Hoones oli müügipinda 900 m², lehvikukujuline kaarjas põhiplaan ja originaalne kahe siserõdu, ülaltvalgustuse ning kaldlaega saaliga ruumiline planeering. Välismaine ehitaja ja unikaalprojekt tingisid võimaluse kasutada kvaliteetseid ehitusmaterjale ning keerulisemat konstruktiivset skeemi valubetonist karkassil. Müügisaal ulatus aatriumina läbi korruste, maja välisperimeetril külgnesid sellega laod. Müügisaali kõrval paiknes ka eraldi sissepääsuga kahekorruseline kunstimüügisalong (oli P. Jänese andmeil algselt planeeritud diskosaaliks) koos baariga. Väikest saali ilmestab originaalne kiirjas betoontalastik laes. Tumeda klinkertellisega kaetud välisfassaadile sekundeeris hele, efektseid laekonstruktsioone eksponeeriv sisekujundus.

Taasiseseisvunud Eestis on hoone kasutuses olnud panga ja kauplusena, alates 2004. aastast tegutseb seal ööklubi. Hoone välisilme on tänaseni säilinud suhteliselt muutmatul kujul, 1990. aastate jooksul on välisfassaadile lisatud reklaamvitriinid, toodud peasissepääsud maja Tartu mnt. poolse fassaadi välisperimeetrile. Põhiosas on säilinud ka algne ruumijaotus, alles on mitmeid sisekujunduslikke detaile nagu metalltorust rõdupiirded. Siserõdude laiust on vähendatud, saades nii avarama saaliosa. Kinni on kaetud ka klaasitud laeosa, välja on ehitatud kelder.

2. Arhitektuuriajalooline iseloomustus.

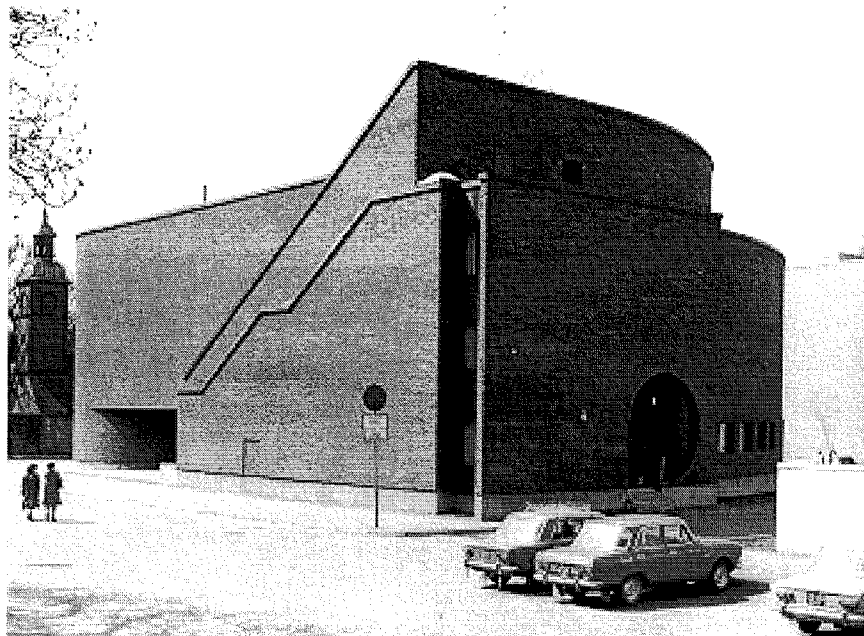
Kaubamaja hoonetüpoloogiale kohaselt on tegu suletud, akendeta hoonekehandiga. Nii materjali kui arhitektuurse vormistuse abil on rõhutatud maja massiivsust ja skulpturaalsust. Hoonel puudub selgelt eristatav esifassaad, nurgakrundil paikneva maja kõiki külgi on käsitletud võrdseina. Hoone funktsioonist (valuutapood, s.t. väga kitsale tarbijaskonnale mõeldud) tulenevalt puudub sellel aktiveeritud tänavatsoon, ka sissepääs on n.-ö. "sisse tõmmatud", peidetud hoone nurka defineeriva ümarosa taha.

Arhitektuuriajalooliselt on tegu hilise, 1970-ndate Soome-mõjulise orgaanilise modernismi näitega, kus geomeetrilist joont on pehmendatud kaarjate arhitektuursete elementide, ehedate materjalide

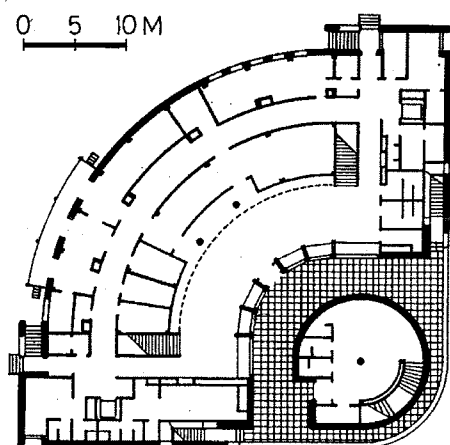
ning orgaaniliste vormidega. Nõukogude arhitektuuri kontekstis on "Turisti" pood pretsedenditu hoonetüüp, nn. kinnine kaubamaja, mis oli projekteeritud eksponeerimise asemel varjama, masside asemel eliidile. Paiknedes ruumiliselt keelatud ja lubatud territooriumide piiril kehas mas maja avalikult nõukogude ühiskonnas ja eelkõige tarbimiskultuuris valitsenud jõujooni – valuutaihalust, "äritsemist", välismaalaste erilist saatust, kaubaküllust defitsiidi ajastul jne.

3. Olulisemad arhitektuuriajalooliselt väärtuslikud tunnused.

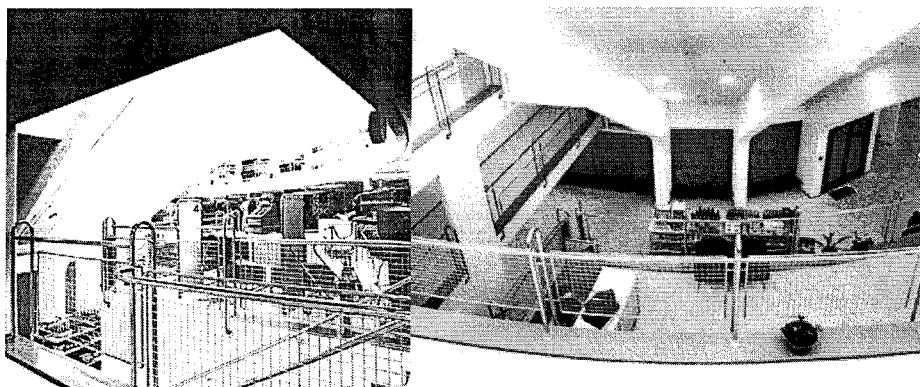
- 3.1. Hoone väliskujundus ning sisemine ruumijaotus on säilinud põhiosas oma algsel kujul.
- 3.2. Ehituslikult on tegu kvaliteetselt ehitatud ja vastupidavatest ning väärtuslikest (klinkertellis) materjalidest hoonega, mille tehniline seisukord on tänasel päeval hea.
- 3.3. Stilistiliselt ei ole tegu perioodi tippobjektide hulka kuuluva teosega, ent hoone väärib tähelepanu kui üks väheseid algsel kujul Tallinna kesklinnas säilinud nõukogudeaegseid unikaalehitisi.
- 3.4. Tegu on huvitava hoonetüpoloogilise näitega, erandjuhuga nõukogude kaubamaja tüübi arengus.
- 3.5. Hoone arhitektuuriajalooline originaalsus tuleneb tema funktsioonist ja sellega tugevalt seotud vormilisest lahendusest – nn. kinnine kaubamaja.
- 3.6. Maja on oluline ajalooline märk nõukogude perioodi argikeskkonnast, peegeldades muuhulgas tarbimiskultuuri võõrandumist ning välismaalste ühiskondlikku positsiooni.
- 3.7. Omal ajal linnaehituslikult kõrvalises kvartalis paiknenud hoone on täna kõrghoonete vahetus läheduses. Tekkinud kontrastsete ehitusmahtude situatsiooni võib vaadelda ajaloolise kurioosumina, näitena mitmekihilisest linnaruumist.

Kauplus „Turist“, vaade E. Viiralti tn.-lt.
Foto: 1980. a-d, Eesti Arhitektuurimuseum

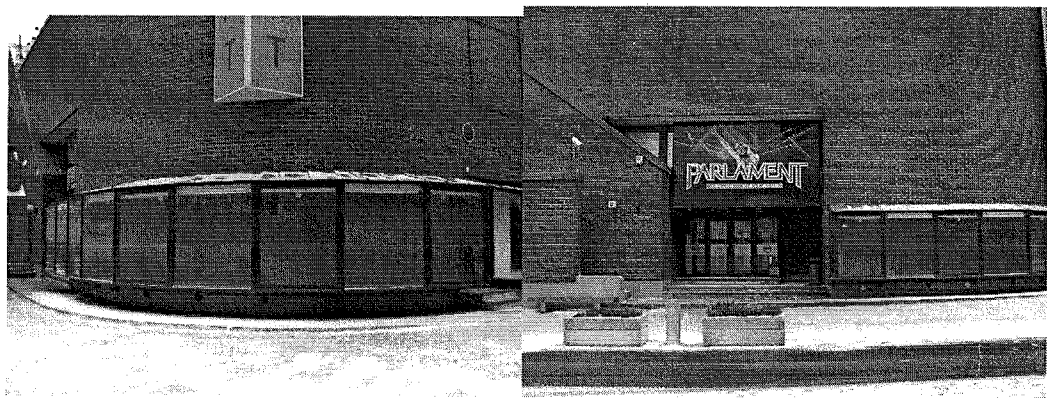
I korruse põhiplaan.

Vaade kaupluse interjööri. Valmimisjärgne foto, A. Padari kogu.

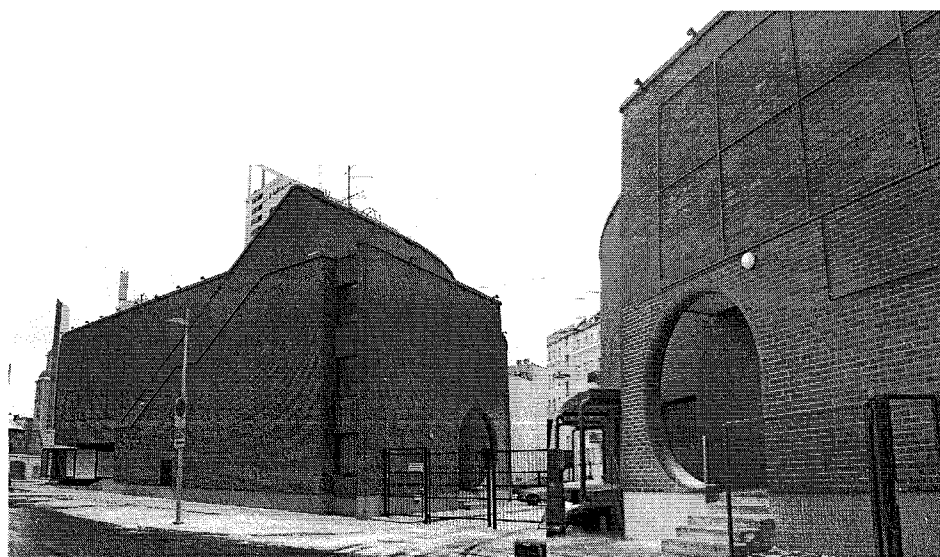
Vaade Tartu mnt. ja E. Viiralti tn. nurgalt. Foto: 2006

Vaade ümberehitatud sissepääsudele. Foto: 2006

Vaade Tartu mnt.-lt. Foto: 2006

Vaade E. Viiralti tn.-lt ning ametikäigule hoovifassaadil. Fotod: 2006